

Data publikacji: 04.11.2014

Autor: Joanna Kaczebura, Magdalena Amelia Kitka

Co dzieci wiedzą o owadach?

Refleksje na temat realizacji podstawy programowej z edukacji przyrodniczej w klasach I-III wraz z materiałami, które pomogą nauczycielom w prawidłowym kształtowaniu u dzieci pojęcia owada i pajęczaka jako integralnej części królestwa zwierząt.

Czy wiecie Państwo, że dzieci (i nie tylko dzieci) nie wiedzą, że owady i pajęczaki należą do świata zwierząt ?

Nikt, także my dorośli nie zwracamy uwagi na gąsienicę, od natrętnej muchy się odganiamy, komara unicestwiamy, a przed osą uciekamy. Czasami popatrzymy na pięknego motyla, dużo rzadziej na ważkę (bo trudniej ją spotkać). Na spacerze w lesie podziwiamy społeczność mrówek, ale panicznie boimy się kleszczy. Wiemy, że pszczoły są bardzo pracowite i dają nam słodki miód. No tak, ale musimy na nie uważać, bo żądła, a to bardzo boli i uczula. Na tym nasza wiedza i zainteresowanie owadami zazwyczaj się kończą. Tak naprawdę świat owadów i pajęczaków jest nam zupełnie obcy. No, chyba, że w domu pojawią się mrówki faraonki lub karaluchy! Wtedy poszerzamy naszą wiedzę o nich i rozpoczynamy walkę ...

Dla dużej grupy uczniów zwierzęta to tylko ssaki (krowa, koń, pies albo kot), czasami ptaki! Do grupy zwierząt trudno im zaliczyć np. ryby. Dla dzieci owad to „coś”, coś małego, coś czego się boją, albo brzydzą. Większość ludzi z naszego kręgu kulturowego jest nienapiętnowana emocjonalnym stosunkiem do owadów. Nie zaliczamy ich ani do entomofobów, ani do entomofilów. Posiadają oni pewną świadomość obecności małych zwierząt, ale klasyfikują je zazwyczaj ze względu na „pożyteczność” lub „szkodliwość”, z lekką dozą zaciekawienia lub nie. (Kozłowski, 2008)

Dla dzieci wszystko, co jest małe i chodzi po ziemi, to – robak.

Dlaczego tak się dzieje, przecież owady to zwierzęta, które odniosły największy sukces w dziejach Ziemi?!

Otóż, my dorośli nie ukształtowaliśmy w dzieciach tych ważnych pojęć!

Potwierdzają to badania ankietowe (wzór ankiety w zał. 1) przeprowadzone w roku 2013 na Wydziale Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, na grupie ok. 1800 uczniów szkół podstawowych z różnych środowisk: wielkomiejskiego, miejskiego, wiejskiego. Badania miały na celu sprawdzenie wiedzy o owadach uczniów klas I-VI i ich stosunku emocjonalnego do nich (Kitka, 2014; w opracowaniu).

Wnioski z tych badań dają wiele do myślenia:

1. Większość badanych uczniów nie zalicza owadów do królestwa zwierząt.
2. Wiedzę na temat owadów uczniowie pozyskują z wielu różnych źródeł, ale wiedza ta jest niekonkretna, nieusystematyzowana, a często niezgodna z prawdą.
3. Emocjonalny stosunek do owadów i pajęczaków u dzieci (w tym: zainteresowanie, obojętność, lęk i obrzydzenie) kształtują postawy osób dorosłych.

Zastanówmy się przez chwilę jak wiele uwagi i czasu, my nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, poświęcamy na zapoznanie dzieci z najmniejszymi, ale za to najliczniejszymi grupami zwierząt jakimi są owady i pajęczaki? Czy sami wiemy, czym grupy te się różnią ?

W podstawie programowej dla I etapu edukacyjnego, w części dotyczącej edukacji przyrodniczej jest mowa o zwierzętach. Przytoczę niektóre zapisy, te dotyczące świata zwierząt są wytłuszczone.

Uczeń:

2) opisuje życie w wybranych ekosystemach: w lesie, ogrodzie, parku, na łące i w zbiornikach wodnych; wie, jakie warunki są konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku, i podaje proste przykłady;

6) podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; wie, że należy segregować śmieci, rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych; wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo); chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę, pomaga zwierzętom;

7) zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin:

b) znaczenie powietrza i wody dla życia człowieka, roślin i zwierząt,

8) nazywa podstawowe części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi (np. serce, płuca, żołądek);

10) dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości); orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź itp.; wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach.

Podstawa programowa nie precyzuje o jakich konkretnie grupach zwierząt mamy uczyć dzieci w szkole. Uczymy więc o budowie psa, kota, tłumaczymy czym różni się ptak od ssaka. Rozmawiamy o zwierzętach domowych, leśnych, egzotycznych. Tak naprawdę skupiamy się przede wszystkim na ssakach. I dlatego dzieci mają problem z zakwalifikowaniem np. ryb, płazów, gadów, owadów i pajęczaków do królestwa zwierząt! Mało kto odróżnia owada od pajęczaka. Uczniowie nic nie wiedzą o różnicach w ich segmentowej budowie ciała, czy liczbie odnóży.

Czy dzieciom naprawdę wystarczy zakres wiedzy, który im oferujemy? Czy zadowala nas fakt, że potrafią wymienić nazwy owadów pożytecznych i szkodników, że znają zagrożenia ze strony osy, pszczoły czy szerszenia?

W istocie, owady to najliczniejsza na Ziemi grupa zwierząt, należąca do gromady stawonogów (w skład, której wchodzi m.in. pajęczaki i skorupiaki). Występują na kuli ziemskiej od około 400 milionów lat, kiedy to zaczęły oddalać się od wody, wykształciły skrzydła i posiadały zdolność aktywnego lotu. Ciało każdego owada można podzielić na trzy odcinki: głowę, tułów i odwłok. Charakteryzuje je stała liczba 6 odnóży oraz w odróżnieniu od pajęczaków, obecność tzw. „szyi”. Mają olbrzymie znaczenie dla środowiska i gospodarki człowieka, ale wielką tajemnicą do odkrycia ciągle pozostają szczegóły ich życia, wymagające wiele pracy i zapału. (Kozłowski, 2008)

Aby w pełni realizować zadania szkoły wynikające z podstawy programowej w tym: kształtowanie u dzieci pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ich ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy, dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata potrzeba dużo więcej.

Owszem, jest pewna bardzo mała grupa „zapalonych, młodych entomologów”,

którzy z wielką pasją poznają mikroświat tych maleńkich istot. Mikroświat! Tak, ten świat jest maleńki, prawie niezauważalny, ale jaki ciekawy!

Co zrobić, aby rozbudzić w dzieciach ich ciekawość poznawczą ?

Trzeba się zatrzymać, pochylić i dzieciom ten świat pokazywać, tłumaczyć występujące w nim zależności, z pasją opowiadać ciekawostki o tym jak żyją owady, jak się porozumiewają, jak się przeobrażają.

Do czego ta wiedza jest dzieciom/ludziom potrzebna ?

Wszyscy powinniśmy mieć ogólną wiedzę o świecie, w którym żyjemy, rozumieć zależności nim występujące, rozumieć potrzebę i celowość ochrony bioróżnorodności życia na Ziemi, pojmować sieć poszczególnych elementów ekosystemów. Bez owadów życie na Ziemi byłoby niemożliwe!

Mamy nadzieję, że artykuł pobudzi Państwa do refleksji nad podjętym problemem, a załączone materiały pomogą nauczycielom w prawidłowym kształtowaniu u dzieci pojęcia owada i pajęczaka jako integralnej części królestwa zwierząt. Zachęcamy do własnych poszukiwań ciekawostek na temat życia owadów i pajęczaków.

Załączniki:

1. [Wzór ankiety](#) na temat wiedzy entomologicznej uczniów szkół podstawowych
2. [Scenariusz zajęć](#) z edukacji przyrodniczej dla uczniów klas II-III szkoły podstawowej na temat: „*Co wiemy o owadach? Rozmowa z uczniami na temat podziału królestwa zwierząt na typy, gromady. Wyodrębnianie cech charakterystycznych i porównawczych owadów i pajęczaków*” (laureat konkursu „Odrób lekcję”, 2014).
3. Przykładowe [karty pracy](#) dla uczniów.

Bibliografia:

1. Kozłowski M. W., 2008, “Owady Polski”, wyd. Multico
2. Robertson M., 2012, „Poszukiwacze. Owady i pająki”, wyd. Firma Księgarska Olesiejuk Sp. z o.o S.K.A

Joanna Kaczebura - konsultant LSCDN O/Zamość

Magdalena Amelia Kitka - Samodzielna Pracownia Oceny i Wyceny Zasobów
Przyrodniczych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul.
Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, magdalena.amelia.kitka@gmail.com

Pliki do pobrania

[ankieta_entomologiczna pdf, 596.83 KB](#)

[scenariusz_MKitka pdf, 453.03 KB](#)

[karta_pracy_I pdf, 7.94 MB](#)

[Powrót do poprzedniej strony](#)

[Poprzednia Strona](#)
[Następna Strona](#)